

Röportaj

Konuşan: Elife PLATİN

“Kul kardeşine yardım ettiği sürece Allah da onun yardımcısıdır.” (Hadis-i Şerif)

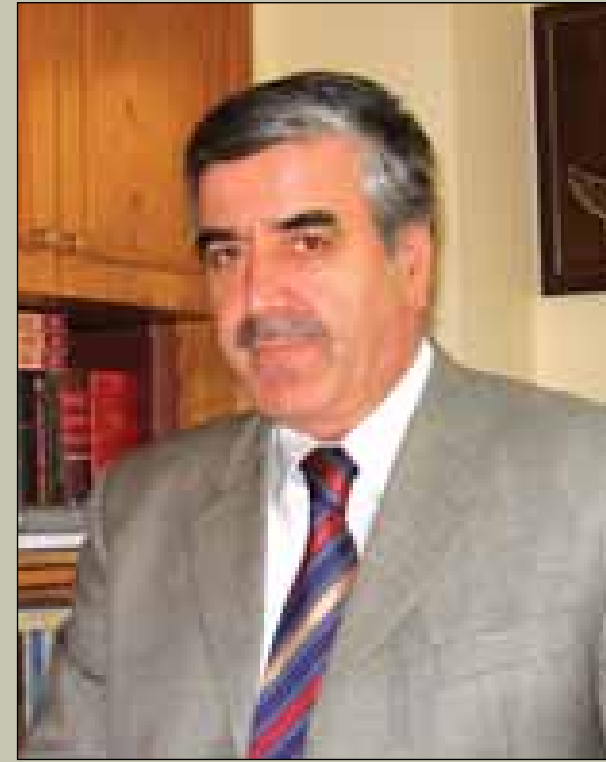

Hat: Ahmed Faris Rizgî, Tezhip: Ayten Tiryakî

Prof. Dr. H. Kâmil YILMAZ:

“TASAVVUFUN TEMEL FELSEFESİ BİRLİKTİR”

“Asr-ı Saâdet’te Efendimiz (s.a.v) ile Mekke’den beraber giden muhâcirlere Medîneli ensar, ihtiyacı olduğu halde ikrâmda bulunurdu. Medîneliler ihtiyaçları olduğu halde evlerini, her türlü ihtiyaçlarını böldüler, onlara verdiler. Bu paylaşım Rasûlallah’a olan sevginin eriştiği bir paylaşımdır.”

Prof. Dr. H. Kâmil YILMAZ

1952 İzmit (Karaabdülbaki) doğumlu. 1963’te Akmeşe Bölge İlkokulu’nu, 1970’te Adapazarı İmam Hatip Lisesi’ni, 1974’te İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü’nü bitirdi. 1977’de İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Tasavvuf ve Tarihi alanında asistan oldu. Mayıs 1983’te “Doktor” unvanını aldı. Aynı yıl “Yardımcı Doçent” oldu. 1989’da “Doçent”, 1996’da “Profesör” oldu. Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Başkanı. Neşredilmiş yirmi kadar eseri, muhtelif dergilerde yayınlanmış makaleleri, ansiklopedi maddeleri ve çeşitli bilimsel toplantılarda sunulmuş tebliğleri bulunmaktadır. Evli ve beş çocuk babasıdır.

Eserlerinden Bazıları:

Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı /Tasavvufî Hadis Şerhleri /Nefs Terbiyesinde Açlık ve Az Yemek /Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar /Peygamberimiz ve Günlük Hayatı /Gönül Eriği 1-2 /Altın Silsile /Tasavvuf Meseleleri /Rûhânî Hayat /Tasavvufî Bakış /Gönül Pencesinden /İslâm Tasavvufu/Avârif Tercümesi /İlim, Amel, Seyr u Sülûk /Delilleriyle Marifet Yolu.

Tasavvufu birlik beraberlik anlayışı nasıldır?

Tasavvuf zaten birlik için vardır. Tevhîd ve vahdet kâinattaki birliği anlatan bir sistemdir. Tasavvuf ontolojik mânâda tevhîdi birliği merkeze almış varlığın birliği noktasında fikirler geliştirmiştir. Tasavvufun temel felsefesi birliktir diye sözlerime başlamak isterim. Birliğin bir inanç ve ontolojik boyutu olduğu gibi bir de sosyolojik ve psikolojik boyutu var. Yâni toplum hayatına yansıyan birlik ve beraberlik var. Bu mânâda tasavvuf insanları ve kitleyi âile sıcaklığı içerisinde kucaklamayı hedefleyen ve Müslümanları büyük bir âilenin fertleri olarak gören yapıya sahiptir. Tasavvuf her insanı potansiyel Müslüman olarak görür.

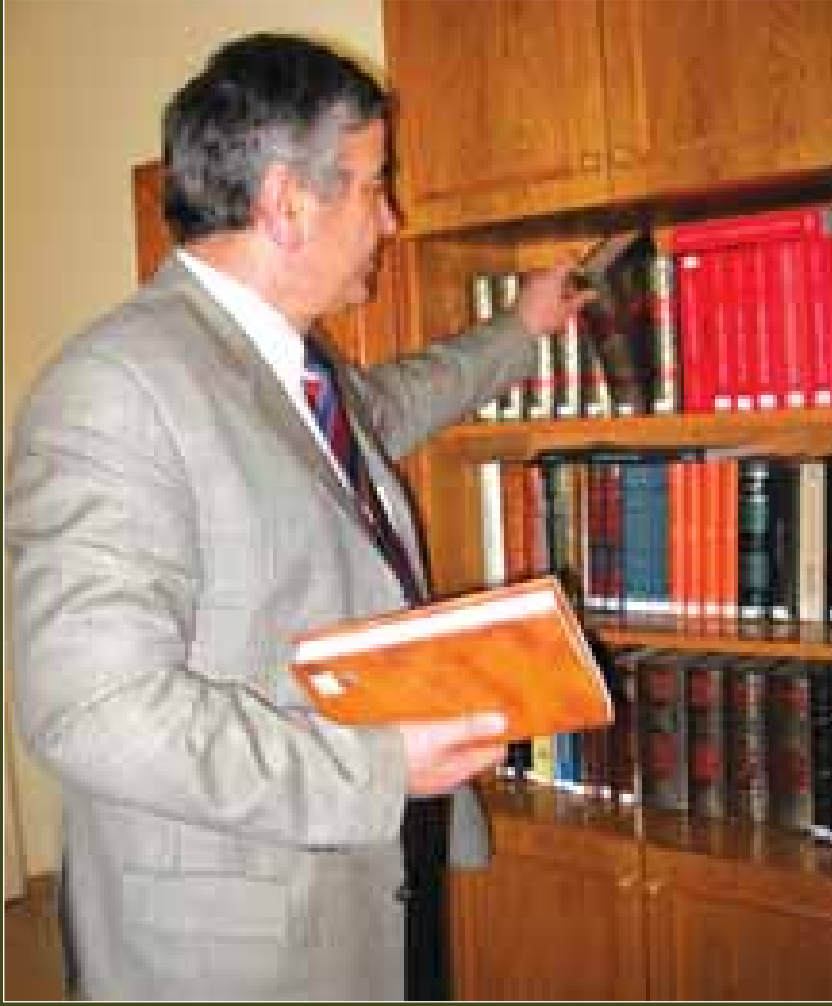
Bireyselcilik, ferdiyetçilik tasavvufun açılımında elbette vardır. Çünkü insanlar tek tek toplumu oluşturur. Dolayısıyla yukardan baktığımız zaman toplumu; aşağıdan baktığımız zaman fertleri görürüz. Ferdî planda aslanan fertlerin de birebir kendi kendini inşa etmesi, gönüllerini ve kendi manevî dünyalarını yüceltmesidir. İnsan projeksiyonu önce kendisine çevirmeli, kendinin farkında olmalı, kendini tanımalı ve ondan sonra Rabbına giden yolu bulmalıdır. Kur’ân’ın ilk emri insanın önce kendisini tanımasıdır. Allah Teâlâ buyurmaktadır:

“Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı ana rahminde tutunan embriyomdan yarattı. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük

kerem sahibidir.” Yâni sen nereden geliyorsun, yaratılışın nedir? Bu sürece insanın kafa yorması gerekmektedir. Kendini sorgulamaya yönelik bir hedef gösteriyor Allah Teâlâ insana...

Madem ki tasavvuf diyoruz, Hz. Mevlânâ’dan bahsetmemek olmaz. Hz. Mevlânâ Kur’ân’ın tefsiri mânâsındaki Mesnevî’sinde: “Dinle, ney ne şikâyetlerde bulunuyor. Ayrılık derdini anlatıyor” diyor. Orada insanın yolculuğu, âlem-i ervâhtan dünyaya geliş anlatılır. İnsanın gönül dünyasını inşâ etmesi, orayı dünyaya âid kirlenden, paslardan arındırıp Rabbına layık hâle getirmesi için öğütler verir Hz. Mevlânâ.

Mevlânâ rûhun bu dünyaya yabancılaşmasından bahseder.

Dolayısıyla burada bireyin kendi kendini inşâ etmesi önemlidir. Burada insanın bir başka elden tutunmaya ihtiyacı vardır. İnsan o elden tuttuktan sonra o elle birlikte artık ferdiyetten, bireysellikten kurtulup cemâate, cemiyete, birliğe, topluma doğru kucak açar. Önce bir olarak başlar ondan sonra bütün olur. Vahdet deryâsına hem ontolojik mânâda hem de sosyolojik mânâda ulaşır. Cemaatin içerisine girer, halkın arasına karışır, toplumla beraber olur ve halkın bütün acılarını ve sancılarını dertlerini yüreğinde hisseder.

Efendimiz'in (s.a.v) buyurduğu: "Müslümanların genel yapısı bir tek vücut gibidir. Birinin başı ağrıdığı zaman diğerinin başı

ağrır. Birinin uzvu hastalandığı zaman diğerinin de uzvu hastalanır." Bütün bir toplum bir vücut gibidir. İnsanlar da o beden organlarıdır. Tasavvufta da durum böyledir. Tasavvuf erbâbına göre insanlar birbirlerinin derdleri ile derdlenmek, acılarını paylaşmak durumundadır. Nitekim Ebu'l-Hasan Harakânî Hazretleri IV. ve V. asırda yaşamış bir büyük velîdir. O diyor ki:

"Şam'da bir Müslümanın ayağına bir diken batsa benim ayağım kanar. Horasan'da bir Müslümanın ayağına bir taş çarpsa benim ayağım sızlar." İşte kendi gönlünü inşâ etmiş ve arındırmış bir insanın anlayışı budur. Hatta Bâyezîd Bistâmî için anlatırlar: Bir gün talebeleri ile beraber

halka olmuş sohbet ederken bir densiz gelip en başta oturan talebesine bir şiş saplıyor. O anda öylesine bir empati oluşuyor ki, en sondakinin bacağından kan çıkıyor. Hatta halkada bulunanların her birinin baldırından kan akıyor. Bu empatiyi gösteriyor, birliği beraberliği gösteriyor.

Tasavvufta insan bir yola girdikten sonra ben yoktur, artık benlikten çıkmıştır. Biz vardır, kardeşler vardır. Zaten o yüzden dikkat ederseniz tasavvufta fenâ mertebeleri vardır. Bu fenâ mertebeleri önce "fenâ fi'l-ihvân" ile başlar; yâni sâlikin kardeşlerinde fânî olmasıdır. Onların hizmetinde, sevgisinde, ihtiyaçlarını görmede fânî olmasıdır. Kendini görmezden gelip onlarla beraber olmak, onların derdleriyle derdlenmek. Sonra "fenâ fi's-şeyh" vardır; yâni kendi şeyhinin hizmetinde ve sevgisinde fânî olmak. Ondan sonra "fenâ fi'r-Rasûl"; yâni Peygamber Efendimiz'de (s.a.v) fânî olmak ve en sonunda da "Fenâ fillâh"; yâni vahdet deryâsında birliğe erişmek; kendinden ve varlıktan geçip, gerçek varlığı bulmak. "Attığın zaman sen atmadın Allah attı. Öldürdüğünüz zaman siz öldürmediniz öldüren Allah'tır" âyetindeki anlayış gerçekleşiyor. Sevgi ikiliği ortadan kaldırır. Leylâ Mecnun hikâyelerinde hep geçer: Mecnun bir süre sonra kendini Leylâ zannetmeye başlar ki doktor tedâvisi sırasında Leylâ'yı incitirsin diyerek kendisini, Leylâ olarak görmesi bundandır. Fuzûlî'nin şiirlerinde de vardır:

*Ger ben isem, nesin sen ey Yâr?
Ver sen sen isen neyim men-i zâr?*

Yâni eğer sen sen isen, ağlayan ben kimim o zaman? Senlik benlik olmamalı. Ben sensen, sen bensin. Sevginin yukarı boyutu budur. Dolayısıyla tasavvuf bu mânâda fena fi'l-ihvân boyutuyla aslında sosyolojik birliği, beraberliği, kaynaşmayı ve dayanışmayı hedeflemektedir.

İslâm'da bütün Müslümanlar genel mânâda bir âile gibi görünmüştür. Bazı Kur'ân âyetleri ile bazı hadisleri yan yana değerlendirildiğiniz zaman bu tablo ortaya çıkmaktadır. Efendimiz'in (s.a.v) hanımları, Ahzâb sûresindeki âyet-i kerîmeye göre: "Ümmetin anneleri" olarak ifâde edilmektedir. Ebû Dâvud'un rivâyet ettiği bir hadiste. "Ben sizin babanız makamındayım" buyurmaktadır. Hucurât sûresindeki âyet-i kerîmede de:

"Mü'minler kardeşler" buyrulur. Bu duruma göre Peygamber Efendimiz (s.a.v) baba, hanımları anne ve müminler evlat durumundadır. Tasavvufta da böyledir. Mürşid baba, hanımı vâlîde/anne, mürîdler de ihvân; yâni o anne-babanın çocuklarıdır. Hedef toplumda sıcak bir âile ortamında fedakârlık anlayışı ile insanların birbirlerine sevgi ile yaklaşmalarını sağlamak. İnsanlar ben ben dememeli, benden geçmelidir. Eskiden dergâhlarda "benim nalinim nerde kaldı?" diye kendilerine âid bir şey soranların hemen ayakkabılarını çevirip, kendilerini dışarı çıkarırlarmış. Burada bana âid bir şey yok, düşüncesi hakîmdir.

Şerîatta benim malım benim malım, senin malın senin malındır. Tarîkatta senin malın

senin malın, benim malım da senin malındır. Hakîkatte ise ne senin malın senin, ne de benim malım benim malımdır, hepsi Allah'ın... Bu duyguya erdikten sonra insanoğlu kendisinin bu dünyada mal bakımından bir emanetçi olduğunu düşünür ve bunları nasıl olsa vakti geldiğinde geri vereceğini düşünerek düzenli ilişkiler kurar. Birlik, beraberlik ve ferâgat daha kolay olur. Sevgi ve ferâgat birbirini tetikler.

Asr-ı Saâdet'te Efendimiz (s.a.v) ile Mekke'den beraber giden muhâcirlerle Medîneli ensar, ihtiyacı olduğu halde ikrâmında bulunurdu. Medîneliler ihtiyaçları olduğu halde evlerini, her türlü ihtiyaçlarını böldüler, onlara verdiler. Bu paylaşım Rasûlallah'a olan sevginin eriştiği bir paylaşımdır.

Dergâhta da durum böyledir. Dergâha gelen bir tâlibe mürşid önce mal ve can sevgisinden soyutlamaya çağırır. Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri Bursa kadısı iken Üftâde hazretlerine gittiğinde Üftâde hazretlerinin ilk teklifi: Bu zor bir iştir. Bunu yapabilecek misin evladım? diye olmuştur. Bu işin şartları vardır. Bunları kabul etmen lazımdır. Önce resmi vazîfeni bırakacaksın, sonra sahip olduğun maddî değerleri infâk edeceksin, fakirlere dağıtacaksın. Sonra da buraya gelip hizmet edeceksin demiştir. Bütün bu sayılanlar ben ben demekten kendini alıkoymayı sağlıyor. Tasavvufa dâhil olmuş iseniz nîmet peşinde koşmayacaksınız. Kahir çekme ve zorluğa râzı olacaksınız. Yûnus çok güzel ifâde eder:

"Allah sana nasıl iyilik ettiyse sen de öyle iyilik et." (Kasas/77)
Hat: Jawad Khoran, Tezhip: Şehnaz Özcan (Albaraka Türk Hat Yarışması, Özel Ödülü)

Dövene elsiz gerek / Sövene dilsiz gerek

Dervîş gönülsüz gerek / Sen dervîş olamazsın

Dervîş olabilmek için kızına kızmamak lazım, vurana vurmamak lazım, en keskin kılıç hilm kılıcıdır. Dolayısıyla tasavvuftaki kılıç hilm kılıcıdır.

Ferdî planda halvet döneminde insanlar, yalnızlığa rızâ gösterebilirler. Ama genelde toplum içinde olmak esastır. Hatta halvete giren dervîş başkalarına zarar vermemek ve nefsi terbiye etmek için bu işi yapar. Sonuçta ferdiyetçilik de yalnızlık da tasavvufta yoktur. Tasavvufun özünde birlik vardır. Varlığın birliği, toplumun birliği ve gönüllerin birliği vardır. Tasavvufta aynı işleri yapanlar bir süre sonra kalblerini buluşturur-

lar. Kalblerin buluşması için insanların câmide aynı heyecanla, aynı safta durmaları, aynı sokakta yürümeleri, aynı bayrağın altında toplanmaları ve aynı ülkenin topraklarını paylaşmaları gerekir.

Gönüller Sultanı Hüdâyî hazretlerinin birlik beraberliğe verdiği önem ve yaşantısında buna verdiği yer nasıldır?

Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri yaşadığı XVI. ve XVII. yüzyılın önemli mânâ sultanlarından birisidir. Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla bir ilim adamı ve gönül adamının mazhar olabileceği mertebelere ulaşmıştır. Müderis olmuştur, kadı olmuştur. En sonunda da gönüllere ve sultanlara sultan olmuştur. Onun gönüllere sultan olması aslında insanları önemsemesi ile insan-

lara değer vermesi ve her insana yaklaşması ile sorunlarına ortak olması iledir. İnsanlara lider olmayı sağlayan çok önemli iki özellik vardır: Bunlardan biri tevâzû, öbürü cömerdlik. Bir insanda tevâzû varsa bu miknatis gibi insanları çeker. Tevâzû ehli insanlar her zaman etrafındakiler tarafından sevilirler. Kibir dolu insanlar ise sürekli iticidirler. Hüdâyî hazretleri ilmi, irfânı ve mânevî konumuna rağmen halkın içerisinde herkesle oturup kalkan, herkese değer gösteren ve son derece mütevazî biridir. Mütevazî kimliği ile toplumun kaynaşmasına, birliğine son derece önemli hizmetleri olmuştur. Allah ona maddî imkânlar lütfetmiştir. Ama o, bu malını ümmetin refâhına, milletin huzûruna vakfederek kullanmış, şahsî hesapları için kullan-

"Elhamdulillah Vahdeh"

mamıştır. Cömerd davranmıştır. Bu cömerdlik onun insanların gönüllerinde taht kurmasını sağlamıştır. Hüdâyî hazretleri malıyla, diliyle, gönlüyle ve eserleriyle insanlara sürekli ihsânda bulunmaktadır. Sahip olduğu tüm malı ümmete kullanarak ihsânda bulunmaktadır. Bütün bunlar sâyesinde o toplumun sevgilisi olmuştur.

Hüdâyî hazretleri ile aynı dönemde yetişmiş olan Evliyâ Çelebi Seyahatnâme'sinde Hüdâyî hazretlerinin elini öptüğünü ve yetmiş bin mürîdi olduğunu söylüyor. Bu günün şartlarına göre gerçekten bu rakam çok büyük bir rakam. Sayıyı biraz abartılı olduğunu düşünsük bile binlerce insan tarafından her gün ziyaret edildiğini biliyoruz. Bu da onun bir gönül insanı olması, insanlara değer vermesinden dolayıdır. Herkese insan olduğu için saygı ve sevgi göstermesidir. Ne sohbetinde cimrilik yapıyor, ne de infakta cimrilik yapıyor. Sürekli şiirlerinde de insanları birliğe, kardeşliğe çağı-

yor. Nitekim bir şiirinde:

Buyruğun tut Rahmân'ın, tevhîde gel tevhîde

Tazelensin îmânın, tevhîde gel tevhîde.

Yine tevhîd ile alakalı güzel bir şiiri şöyledir:

Tevhîd ile olur her derde dermân

Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler

Tevhîd ile olur her müşkil âsân

Hakk'a tevhîd ile ermiş erenler.

Sevgi ile insanları cem' etmeye çalışmış ve yeri geldiğinde herkesin ayağına gidecek kadar tevâzû sahibiydi. Zamanında İstanbul'un büyük bir kısmı tâun hastalığına yakalanmıştı. Büyük sayıda ölümler söz konusu idi. O da iki oğlunu kaybetmişti bu hastalık yüzünden. Hüdâyî hazretleri Okmeydanı'nda geniş bir alanda yoğun kalabalık ile duâya çıkmıştı. Oğullarının vefâtından sonra şöyle demişti:

Veren Sensin, alan Sen, kılan Sen,

Ne verdinse odur, dahi nemiz var.

Yâni bunları Sen verdin, Sen

aldın, bize neyi nasîb ettinse elimizdeki odur. İnsan emanetçidir. Dolayısıyla Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerinin toplumun birliği ve düzeninin kurulması açısından çok faydası olmuştur. Toplumun huzûrunu bozacak olan çıban başlarına karşı da müdâhaleleri söz konusudur. Devletin manevî yapısının yanında siyâsî yapısının da korunmasına katkı sağlamıştır.

Tasavvuf bireyselliği ne derece önemiştir ?

İlk olarak tasavvuf bireyselliği önemiştir. Her insan tasavvufta kâinatın göz bebeğidir. Dolayısıyla insan fert olarak her şeyden üstündür. Her insan da aynı zamanda potansiyel Müslümandır. İster Hristiyan olsun, ister Ermeni olsun, Rum olsun potansiyel Müslümandır. Ve her insan saygındır. Bu gözle baktığı için tasavvuf bireysel insanı da önemsemmiştir. Toplumunu oluşturan bireydir. Hayat tarzı olarak ise tasavvuf ferdiyetçiliğe, bireyselliğe sıcak bakmaz. Sâdece bireyin mutluluğunu düşündüğümüz zaman toplumsal barışı sağlamak çok zor olur. Komünist sistemde sâdece toplum önemlidir. Bireyin hiçbir değeri yoktur. Batı medeniyetinde bugünkü sosyal anlayışta ise ferdiyetçilik önemlidir. Bu da çok yanlış. Doğrusu ferdi fert olarak, toplumu toplum olarak görmek ve her ikisi için de çözümler üretmektir. İslâm ve tasavvuf aslında bunu yapmışlardır. Tasavvuf İslâm'ın bir parçasıdır.

Verdiğiniz değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz Hocam...

Ben teşekkür ederim.